

5. Կայսերական կառավարութիւնը իրծանուցանէ նաև թէ որոշած է ճանապարհչները շուտով յարս-
զարեւու և շտկելու, որոնք մասնաւորապէս պիտի

դիւրացնեն բամպակի փոխադրութիւնը :

6. Բամպակ ելած գլխաւոր տեղութիւնքը տարեկան արուեստահանութիւն մի պիտի ըլլայ բամպակի արտադրութեան համար . և տեղութեան կողմանէ վարձք պիտի չնորհուին այն երկրագործաց , որոնք կարող կըլլան դերագոյն տեսակ բամպակ ներկայադնելու իրենց արտերէն ելած :

7. Բամպակ արտադրող գլխաւոր քաղաքաց մէջ խառն յանձնաժողով մի պիտի հաստատուի , բաղկացեալ տեղացի և օտար անձինքներէ , որոնք տեսական և գործնական ծանօթութիւններ ունին այս նիւթի վրայօք : Այս յանձնաժողովոյն պարտքը պիտի ըլլայ տեղեկագրութիւններ ներկայացնել կայսերական կառավարութեանը 'ի մասին գործադրութեան օգտակար համարուած միջոցաց 'ի դարձացումն բամպակի մշակութեան :

Ձեր վսեմութիւնը շատ աղէկ դիտէ թէ կայսերական կառավարութեան այս զանազան կարգադրութիւնները կանոնաւոր կերպիւ 'ի գործ դրուելէ ետեւ , մեծամեծ օգուտներ պիտի ծաղին անոնցմէ թէ՛ հասարակութեան համար և թէ՛ կառավարութեան համար : Այսու ամենայնիւ այս կարգադրութիւնները գործքի դրուելէ յառաջ , հարկաւոր է տեղեկութիւն տալ հասարակութեանը անոնց վրայօք՝ օսմանեան տեղութեանը մէջ զանազան գլխաւոր լրագրութեանց միջոցաւ հրատարակել տալով նոյն կարգադրութիւնները , և անոնց օգտակարութիւնը հասկնալ ժողովրդոց 'ի ձեռք քաղաքական խորհրդոց իւրաքանչիւր նախագիւ և մանաւանդ բամպակ արտադրող նահանգաց : Բայց որովհետեւ ձեր իրաւասութեան ներքեւ գտնուած վիճակներուն տասանորդները արդէն վաճառուած են , անկարելի է այժմ 'ի գործ դնել տասանորդը ժողովրդէն նոր կարգադրութիւնները , սակայն կաղաչեմք գլխաւորութիւն ձեր իմացնել մեզ այն ամեն խոհական միջոցները որոնք կրնան 'ի գործ դրուել տկարացնելու համար քիւժը զգուշաբարութիւնները զորս տասանորդապահանջութեան այժմեան կերպը յարոյց մինչև ցայսօր բամպակի մշակութեան զարգացմանը դէմ , և միանգամայն հոգ տանիք կարելի եղածին չափ փութով հաստատելու զյանձնաժողովը որ առաջինից նամակիս 7-երորդ յօդուածոյն մէջ նշանակուած է :

Այս յանձնաժողովոյն նախագահը ձեր վսեմութիւնը պիտի կարգէ . սակայն երկրորդ նախագահը և առաջին խորհրդով քարտուղարը յանձնաժողովոյն անդամներէն պիտի ընտրուին և պիտի կարգուին : Այս երեք անձանց պաշտօնը , նմանապէս յիշեալ յանձնաժողովոյն պաշտօնը պարզապէս պատուով պաշտօններ ըլլալով , տարեկան վարձք մի պիտի չտրուի անոնց . սակայն կայսերական կառավարութիւնը սրահ մի պիտի ցոյց տայ անոնց՝ յանձնաժողովոյն նիստերուն համար , և 'ի պէտս կրակի ու զրասեմակի հարկաւոր ծախքը՝ արքունի սնտուկէն պիտի ըլլան :

Հանձնաժողովը ամենէն յառաջ պէտք է որ հոգ տանի 'ի մասին փոխադրութեան մեքենայից , զոր ծիւղներու և բերել տալու բամպակի հունտերուն տեսակին վրայօք , մասնաւորապէս քննելով և նայելով թէ՛ որ տեսակները աւելի աղէկ կը յարմարին 'ի գործածութիւն բնակչաց , նմանապէս բամպակ արտադրող վիճակաց երկիրներուն : Այս ամեն հարկաւոր բաները քննելէ ետեւ , յանձնաժողովը պէտք է որ իւր որոշմանց տեղեկագրութիւնը ընէ , նշանակելով անոր մէջ անունը և տեսակը նոյն մեքենայից և երկրագործական գործիքներուն , նմանապէս ծանուցանելով թէ՛ որ քաղաքներէն բերուին նէ , աւելի ձեռնառու կըլլան : Բայց յայտնան նշանակելու է նոյն տեղեկագրութեանը մէջ զվերը յիշեալ մեքենայից և փոխադրութեան ծախքը , նմանապէս ուրիշ պատահական ծախքերը մինչև իրենց սահմանեալ տեղութիւնը հասնելու : Այլև նշանակելու է երկրագործաց անունները , որոց արժան է յանձնել զպաշտօնը բաժնելու յիշեալ մեքենաները , որոնքները և հունտերը , նմանապէս ծանուցանելու է թէ՛ զանոնք որ քաղաքները յուրաքանչիւր աւելի օգտակար և աւելի յարմար է : Հանձնաժողովը պէտք է նաև քննէ և որոշէ թէ՛ որ քաղաքը պատշաճ է 'ի կատարել զտարեկան արուեստահանութիւնը 'ի ցոյց արտադրեալ բամպակաց : Այս որովհետեւ յիշեալ յանձնաժողովոյն խորհրդածութիւնները և քննադատութիւնները ուրիշ նպատակ

չունին բայց միայն հասարակաց բարութիւնը , ուստի հարկաւոր է որ ամենայն ազատութեամբ և անկախութեամբ ըլլան յիշեալ քննադատութիւնները և խորհրդածութիւնները :

Կայսերական կառավարութիւնը իմանալով թէ խլովրի բնակիչներէն շատ պատուաւոր անձինք հարկաւոր եղած յաջողակութիւնը ունին այս յանձնաժողովոյն անդամ կարգուելու , անոնց ցուցակը ներկայ նամակիս մէջ ծրարեալ կը յուղարկեմք ձեզ :

Ձեր վսեմութեան կրկնգրուի որ շնորհք ընէք 'ի ժողով զուգարելու զանոնք 'ի ներկայութեան ձերում , և եթէ ընդունելու ըլլան իրենց առաջարկուած պաշտօնը , հոգ տարէք անմիջապէս հաստատելու զյանձնաժողովը . որուն եթէ հարկ համարուի ուրիշ անդամներ յաւելցնել , կաղաչեմք որ անոնց անունները և յատկութիւնները իմացնէք մեզ :

Բնկարուք զյարգանս իմ , և այլն , և այլն :
2 Բէպիւ Էվիէ 1279 , 16 օգոստոս 1862 :
Վաճառականութեան և հրապարակական շինուածոց տեսուչ ,

(Ստորագրեալ) : ՍԱՎՅԱՔ

Յուշակ անդամոց յանձնաժողովոյն , որ վերոյիշեալ պաշտօնական նամակին մէջ ծրարեալ էր :
Նշեք—Պէյ , կայսերական գործակալ վասն քաղաքագիտութեան վերաբերեալ խնդրոց :

Բնկար—Պէյ , կայսերական գործակալ Այսրնի երկարադրոյն :

Մուքաթա Էֆենտի , երկրորդ կայսերական գործակալ Այսրնի երկարադրոյն :
Տիրան Էֆենտի , տեղական կառավարութեան քարգ :
Պարոնայք , Իրիզար Կասաւնդեան , Ապրո Գ . Էֆենտի , Տ . Պարաճի , Հայտ Բարր , Շ . Վուխայ , Ժ . Պ . Բայ Էրսոն , Ֆ . Լաֆօնթի , Ժիմ Կու , Բիքեր Կու , Բ . Բիլ :

Նախագիւ ընդհանուր կառավարիչ վսեմափայլ Մէհմէտ Մէհմէտ Վէլիաֆաշան՝ վերոյիշեալ պաշտօնական նամակը ընդունելէ ետեւ , փութացաւ 'ի ժողով հրաւիրել 'ի ներկայութեան իւրումայն ամեն անձինքը որ վսեմափայլ Սափֆէթ Էֆենտիին նամակին մէջ նշանակուած էին , և իմացուց անոնց Բարձրագոյն Դրան առաջարկութիւնը : Վսեմն ալ սիրով ընդունեցան իրենց յանձնուած պաշտօնը և Բնկար—Պէյը՝ ըստ անօրէնութեան մեր ընդհանուր Կառավարչին , առժամանակեայ կերպիւ նախագահ անուանեցաւ այսնորահաստատ յանձնաժողովոյն :

Բանի մը օրէ ետեւ յիշեալ յանձնաժողովոյն անդամները վերստին գումարուեցան մասնաւոր տեղ մը . ուր վաճառականութեան պաշտօնէն դրած նամակը հրապարակաւ կարգաշուէլէ ետեւ , միտք Հայտ Բարրը՝ երկրորդ նախագահ կարգեցաւ և Պօղոս Էֆենտին առաջին խորհրդայ քարտուղար անուանեցաւ յանձնաժողովոյն ընտրութեամբ :

ԱՐԵՎԵՐ

Կըսեմք թէ Կոստանդնուպօլսոյ Մի-Նաթի Էն-Ճիսս լրագրին խմբագիր յարգւոյ Կարապետ Բանտեանը՝ 21 օր ոտնկանութեան բանտը մնալէ ետեւ , վերջապէս արձակուեցաւ , իւր լրագրին հրատարակութիւնը խափանուելով և 20 օսմանեան լիաւ տուգանք վճարելով :

Կըհաստատեն թէ Մի-Նաթի Էն-Ճիսս լրագրին 213 , 214 և 215 թուոց մէջ հրատարակուած անխոհեմ յօդուածոց պատճառաւ է որ պարոն Բանտեանը այս կերպիւ դատաւարուեցաւ :

Կոստանդնուպօլսոյ Մի-Նաթի լրագրին օգոստոսի 25 թուոյն մէջ ազգային պաշտօնական յայտարարութիւններ հրատարակուած են : Այս յայտարարութիւններէն հետեւեալ յօդուածը արժան կը համարուի մեր յարգւոյ ընթերցողաց առջև դնել :

Արարատեան Արտիք վարդապետին դէմ Միւրու հանդէպին 1589 թուոյն մէջ գրուած ծանր ամբաստանութեան վրայ , խառն ժողովը առանձին քննութիւններ ընելէն զատ՝ կրօնական մասնաժողով մի կազմեց , և յիշեալ հանդէպին խմբագիր Սրբաւան Պ . Յարութիւնը դատաւարանի հրաւիրեց որ լաւ ամբաստանութիւնը հաստատէ :

Այս դատը քանի մը ամիս տեւելէն ետեւ վախճան տուաւ : Պ . Սրբաւանը իր ամբաստանութիւնը չկրցաւ ստուգել , որուն պաշտպանութեան համար Պարտաւ ժողովի մը ամբաստանական նամակը մէջ բերաւ : Այս նամակը բոլորովին չինձու և անհիմն ըլլալը հաստատուեցաւ . ըստորում Պարտաւ ժողովը քանիցս անգամ հարցումներ ըլլալով՝ լաւը պարագայիս ք յայտնեց , որ Սրբաւանը մէջ նշանակուած նամակին նիւթը իւր չէ , այլ միայն ստորագրութիւնը , զոր ոմանք ճիշտի թղթի մը վրայ բռնի և քանի մը օրով իրեն տալով դիւր տուէր են . և յետոյ կերել թէ ճիշտակ թուղթը ըստ քանց ոյնեայլ ամբաստանութեան լիցուցիկ են :

Նոր Միւրու կրպակը թէ իր լաւքը և գրածը սուտ չլրնար ըլլալ , և թէ դործը ամենայն արդարութեամբ կատարելու համար վրաներ ունի Պարտաւ ժողովին վերջութեան ստուգելու կրկան հանելու , խառն ժողովը դատին կրկին քննութիւնը քահանայական ժողովին յանձնեց :

Ահաւորի յիշեալ ժողովին և կրօնական մասնաժողովին խրկած տեղեկագիրը .

Առաքելաշնորհ սրբազան Հայր .
Ձեր անօրէնութեան համեմատ այսօր բաւական ազատեցինք Միւրուին բերելիք վրաները ըսելու . բայց մինչև ժամը ինը ընտ չերեկցաւ , և մեզ ու արժանապատիւ Կերպէ վարդապետն անօգուտ տեղը սպասել տուաւ : Վստեայ ժողովի Միւրուի հրատարակած անտիկ յօդուածները ընդդէմ Միւրուի վարդապետին ըստ նախորդ քննութեանց գրադարարութեան ճանշնալ կը համոզուի , և թշնամայից անարդարութիւն :

Ուստի Ձեր բարձր Սրբազանութեան կը թողամք որ ժամը անօրինի :

Միւրու և այլն : (Ստորագրութիւն)
19 Յուլի 1862 Ստեփան

Ղալաթիա : Յօնանէն քահանայ Փափագեան :

Այս տեղեկագրին վրայ խառն ժողովը կրկին և կրկին հրաւիրեց Միւրուին և իր վրաները ներկայանալու , որ պէտք յետոյ բարդելու տեղի չուննայ . բայց որովհետեւ երկուք չեղաւ , և վրայք խառնակուած են այլ և այլ տեղեր , որ իրենք Արարատեան Արտիք վարդապետին դէմ կը գտնուէ ամբաստանութեան մասին յարաբերութիւն մը չունին , խառն ժողովը կրօնականաց վճային վրայ յիշեալ վարդապետը անպարտ հրատարակեց , և անոր վրայ կը գտնուէ տարածայնութիւնը տի դրապարարութիւն :

Հա՛հա—Էր Ուստի լրագրին սեպտեմբերի 1 թուոյն մէջ հետեւեալ յօդուածը կը լրագրուի :

Մեր Ուստիական ազգայնոց մէջ քանի մի ժամանակ է , որ ստորագրութիւն է կը գտնուէ յանձնարար լրագրին 'ի զինաց բոլոր ազգայնոց , տունէ տուն չընկնելով՝ ստորագրել տալ ոյն նամակները թէ կանխորոպէս և թէ ստորագրելու պիտի անձանց : Այլ նամակներ իւր վանդակութիւնը լինում է ըստ մեծի մասին կամ բոլոր (զանգուս) այս ինչ կախկապութիւն վարդապետի վրայ և կամ պաշտպանութիւն այս ինչ քահանայի , ուսումնականի , վարժապետի , և այլն :

Պաշտպանութիւնն սրկից մարդոց կամ բոլոր որ և իցի ազգայնաց գործի համար , և թէ արդար է և բարի գիտութեամբ կամ , յայտ է թէ գալիլի բան է : Իսկ եթէ ընդհանրապէս՝ անարդար է և իր գրադարարութեամբ , այն ժամանակ կարող է լինել այն՝ ոչ միայն անօգուտ , այլև ազգայնաց : Մանաւանդ եթէ 'ի միտ ոտնուր այն միջոցներն՝ որ 'ի գործ են գրուում այդ նամակները այլ լոյս տարաբանութեամբ , ժողովական , և և այլն՝ որ այն պաշտպանութիւններ կամ բարդ քննելով շատ անգամ ձայն միայն մի կամ երկու մարդոց՝ ստանում են տեղի ընդարձակ կերպարանք , որպէս ձայն բոլոր ազգի , պատճառ , որ շատերն ստորագրած են իւրեանց անունը նոյն թղթի երկ տակին , ամենք առ չնորհալ (խախտի համար) ամենք առ երկուցի , և ամենք ևս ցանկալի կամ , իւրեանց անձը այնպիսի երեկի մարդոց կարգում որք ազգայնք են , ազգի վերայ մտածող են : Այս ոչ բանը անում են նորա շատ անգամ ոչ ինչ տեղեկութիւն չունենալով ոչ այն խնդրին և ոչ այն գործին , որոյ մասին գրուած են նամակներն :

Եթէ ինչպէս են լինում այդ ստորագրութիւններ , բայց արեւելքի փոքր մի : Ասկեր թէ մի մարդ մտադիր է եղած այսպիսի մի նամակ ստորագրել տալու . նո չափերով ի պատրաստում իւր տանը (շատ անգամ և սրանդոնէրում) . հաւարութեամբ են նորա մօտ շատ անձինք , սկսում են ուսել , խմել , ուրախանալ , զուարճանալ , թուղթ խաղալ , և այլն : Տանուակներ կամ նորա բարեկամաց մի

նը, որ յանձն է առած ոտորագրել տալ նամակը՝ սկսած է գանազան խորքերով յորդորել զամենքը ստորագրելու պատրաստուած նամակը, որ երբեք չէ կարգապետում, ասելով՝ թէ ոգտաւէտ բանի համար է դրուած . . . այս ևս յաւելցանելով՝ թէ ով որ ստորագրէ՝ փող վճարելու է։ Ար տեղ փողի բան չկայ, ասեմք փարենթազիւսի մէջ, այն տեղ Հայը պատրաստ է ամենայն յոժարութեամբ դործ կատարելու։ Ոմանք խկոյն տանուտէրի կամքը կատարելու համար ստորագրում են, և ամենք թէ և հրաժարուում են, բայց նոյն ևս հարկադրում են ստորագրողին ասելով՝ թէ անպատճառ դժւար ևս պիտի ստորագրէք, իսկ ձեզանկի փող չենք ուզում. եթէ չըստորագրէք՝ կ'ստովինք ձեզ հետ, այսուհետեւ ո՛չ մի դործ չենք ունենալ ձեզ հետ, և այլն և այլն։ Այլ երջանակ նորա ևս անճարայեալ՝ ակամայ կամեք՝ ստորագրուում են։ Այսպէս ստորագրողաց թիւն հասանում է մէկ երկուսից, մինչև տասը, տասնեօթը, հարիւր, և այլն։

Այլ է կարծում են ողորմելիքն՝ թէ այն Աստանն, որում նորա ուղարկում են իւրեանց բողոքողները կամ ջատագովական թուղթը, ստորագրողաց թուոյն նայելով պիտի միշտ տայ, շատ և շատ սխալուում են։ Այնպիսի նոյն աստանն, որպէս և խորանշիր մասցի բազմաթիւ և ուղղատու մարդ, քաջ գիտէ, որ աշխարհիս երեսում, մեր և իւր և իւր և իւր, կարող են մարդիկ՝ իւրեանց կուսակիցներ, պաշտարաններ, հետևողներ ունենալ, և գովարանողներ ևս գտանել, ո՛չ մի այն լաւ դործաց համար, այլ և չար և փնտաւար գործաց կամ դիտաւորութեանց համար, որպէս գտանում էին և գտանում են աղանդական մոլորեցուցիչք Քրիստոսին յառաջ, և Քրիստոսին հետոյ, մինչև մեր օրերը։ Այնպիսի դարձեալ կրկնում ենք, սխալուում են և ի դուր են աշխատում նորա, որք ետիւր են ի դիմաց հասարակութեան կամ բոլոր ժողովրդի այս կամ այն քաղաքի, թղթեր շարադրել և արկարկում ստորագրել տալով, յոսով խորել արդարադատ աստիճաններ, և ստանալ իւրեանց սրտին հաճողական եղած վճիւր. ըստորում ի մատուցել գատուորք չեն բուսակոտորում միայն ստորագրող անձանց շատ կամ սակաւ թուով, այլ միշտ նայում են՝ թէ ո՛րք են ստորագրող անձինքը, թէ կոմիտէի նախ և ետին կան ո՛ր կարգի և ի՞նչ խելոյն տեղ մարդիկ են, և այլն, և ասլա ամենայն զոտուրութեամբ ուշադիր լինելով դրուածներ ըստանդակութեամբ՝ կ'սկսին քննել, դատել և արդարապէս վճռել՝ հերքելով կամ հաստատելով առաջարկուած խնդիրը։

Այլ ընթերցողք, ասացիք խնդրեմ, այս ի՞նչ յառաջդիմութիւն է, այս ո՛րպիսի լուսաւորութեան գալուստ է, որ մտած է մեր ազգայնոց մէջ։ Յաւելով ցաւում ենք այսպիսի դործոց վերայ, որք պատահում են մեր ազգի մէջ, և մանաւանդ այն բանի վերայ, որ քանի մի ըզձակատար անձինք իւրեանց զաւրանի նպատակներին հասնելու համար, այսպիսի անարժան և պախարակիչ միջոցներ ի գործ գնելով մոլորեցուցաւ նում են պարզապէս մարդկը։

Թեոդոսիայէն Յուլիսի 25էն կըզբեն։

«Նալեանդեան Միքայէլն, զորմէ քան ընդեր թէ ընկալեալ է ի Հնդկիս զհրեական մնացեալ յօգուտ Նախիջևանի, գնացեալ էր՝ որպէս գիտեք՝ ի Լոնտոն։ Ի 10 ամսոյս դառնայ ի Նախիջևան, բերելով ընդ իւր զարծածն, որ պէս ասեն, փոխաւ ի մուհահապ դրամատան Մեղիւն։ Այլ ի 24 սորին, հասանէ յանկարծ ի քաղաք անդր զնուսորական ոմն սպայ հանդերձ երկու զօրականօք, առնու ընդ իւր ի դատարանէ տեղւոյն երկուս գատաւօրս, գնայ գէպուղի ի տուն Նալեանդեանին, ի գիր տնցուցանէ զամենայն գրուածս զսր գտանէ, գնէ զնոսին յարկ մի և կնքէ և առաքէ ի Փեղբապուրի։ Եւ ինքն առեալ ընդ իւր գնա ինքն ըզՆալեանդեանն, գնայ գէպուղի ի մայրաքաղաք անդր։ Պատճառք յանկարծողեալ իրացս անյայտ են մեզ և ամենեցուն բայց զինչ և իցէ, Նախիջևանցիք տագնապեալ են յոյժ ընդ եղբարն, որպէս կարող էք գուշակել։»

Վեհափայլ սրբազնասուրբ տէր Մատթէոս Մատուածապատիւ կաթողիկոսը Մայիսի 27էն ի վեր Տփլիսի կըգտնուի. ուր իւր սովորական ազգասիրութեամբ կաշխատի ամենայն ջանք սերը և միաբանութիւնը հիմնաւոր կերպիւ հաստատելու յիշեալ քաղաքին Հայ ժողովը։

գեան մէջ և հարկաւոր եղած բարեկարգութիւնները տնօրինել յառաջադիմութիւն և ի բարորութիւն լըզիս։

Մոսկուայէն կըզբեն թէ պարոն Օարմայըն, որդի Օմիււնայի Մսերայ Մսերեանց մագիստրոսի, բարձրագոյն հրամանաւ ամբարձաւ յաստիճան թիթուլեանի Սովետնիկի։

Ըրժան կըհամարիմք ծանուցանել թէ յիշեալ պարոն Օարմայըն Մսերեանց ուսումնական աշխիւ երկտասարգ մըն է. որ Մոսկուայի տպարանոց, փնտապարանոց և այլ այս օրինակ գործատանց տեսուչ կարգուած է և միանգամայն Ռուսոյից է լազարեանց ձեմարանին մէջ։ Բաց յայտնէն, յայտնի է որ պատուելի պարոն Օարմայըն Համբաւաբեր Ռուսոյի հայերէն լրագրոյն խմբագրիչն է. որ անցեալ տարին հետ կըհրատարակուի ի Մոսկուա։

ՔՐԻՍՏՈՍԱՊՈՍՏՈՍ

Ընտարանական պատմութեան համառօտութիւնն է հանդերձ ծանօթութեամբ, աշխատասիրեալ յարժանապատիւ պարոն Մսեր Մսերեանց Մագիստրոսէ, ի կրօնօւսոյց վարժապետէ լազարեանց ձեմարանին որ ի Մոսկուա։ Հարց պատասխանելով շարագրեալ և Մոսկուա տպեալ շատ օգտակար գրքոյի մըն է թէ տղայոց և թէ չափահաս անձանց համար։

ԶԵՓԻՒՌ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Հնգետասանօրեայ նոր հանդէս մըն է. որ անցեալ ամսոյն 15էն սկսաւ հրատարակուիլ ի Կոստանդնուպօլիս, խմբագրութեամբ յարգոյ պարոն Միլիտի Մ. Հայի Գալաթիական։ Այս ուսումնական երկտասարդ կըխոստանայ, իւր կարողութեան չափով աշխատիլ ի նպատի իմացական և բարոյական յառաջադիմութեան աղբիւս. ուստի անոր եռանդուն ջանքը, եթէ խահմալթեամբ ի գործ գնելու ըլլայ, անտարակոյք քաջալերութեան արժանի է։

Վեցամեայ ջրնանին արժէքն է 40 դուրուշ կանխիկ վճարելի։

ԳԱՍԱԳԻՐԲ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏԽՈՒԹԵԱՆ ՏՊԵԱԼ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ

Այս պատուական գրքուկին հեղինակն է յարգոյ պարոն Ստեփան Պ. Պ. Փափագեանց Կոստանդնուպօլսեցի. որ աշխարհաբար լեզուաւ և համառօտիւ յառաջ կըբերէ ազգային հին պատմութիւնը, հանդերձ յիշատակութեամբ ժամանակակից անցից սմանց։ Կըվաճառի ի Կ. Պոլիս, Ղալաթիոյ Հայոց վարժարանը ի գին 12 դուրուշ։

ՄԻԼԼԻԹԻՆԻ ՍԷՎ

Մօտերո՞ւյս վերնագրով տետրակ մի հրատարակուեցաւ հայերէն տառերով և տաճկերէն գիրով մանալի լեզուաւ։

Այս տետրակին հեղինակն է մեծարգոյ Յովհաննէս աղա Ս. Քիւրքճեանօֆ, որուն ազգասիրական և ուսումնասիրական ջանքը յայտնի է ամենուն և գովութեամբ կըյիշատակուին միշտ Հայ լրագրութեանց մէջ։

Ընտրեք կըհամարիմք յիշեալ պատուական տետրակին վերայք բացատրութիւններ տալ. քանզի իւր վերնագիրը բառականապէս կըյայտնէ թէ ազգասիրութեան վերաբերեալ յորդորական ձառ մըն է, միայն արժան կըհամարիմք ծանուցանելու թէ մեծարգոյ հեղինակը այս տետրակը իւր ծախքովը տպել տալով՝ ձրիաբար բաժնէ տուաւ թուրքաւոր հայաբնակ գրեթէ ամեն քաղաքացի մէջ հասարակութեան ազգասիրական զգացմունքը, զարթուցանելու համար։

Մալեայ Ալանայն Յունիսի 15 տետրակին կիմանամք, որ Նախիջևանի և Պեռարապիոյ բաւականամ առաջնորդ գերապատիւ տէր Գաբրիէլ լճաղեան գիտնական վարդապետը Մայիսի 30ին ձանապարհ ելեր է Թեոդոսիայէն դէպ ի Նախիջևան, ընկերութեամբ Ս. Լճաղեանի Սի

նօրին Փորթուրք մեծարգոյ աղա Յովհաննէս Նապեան Միքայէլեանց, որ երկու շաբաթէն ի վեր այն կողմերը կըգտնուէր։

Յունիսի Յին, գերապատիւ Առաջնորդը համար է ի Նախիջևան. ուր փառաւոր հանդիսութեան մայր եկեղեցին գացեր է և բեմն ելելով համառօտ և սիրայորոգ ատենաբանութիւն մի քեր է, և ապա ներկայ գտնուեր է սուրբ պատարագին։

Մալեայ Ալանայն հետեւեալ կերպիւ կըլրացնէ գերապատիւ Գաբրիէլ վարդապետին ի Նախիջևան ըրած այցելութեան պատմութիւնը։

Սուրբ պատարագին վերջը Առաջնորդը դնայ իրեն և Փորթուրքին համար պատրաստուած իջևանը. ուր նկարագրան իրենց դարձեալ իշխանաւոր և ամենայն եկեղեցականք։

Երկրորդ օրը և միւս օրերը՝ մինչև ձանապարհ ելածին, որ յունիսի 25ին եղաւ, Առաջնորդը իւր այցելութեան պարագիւրը կատարեց Նախիջևան քաղաքին ու գեղերուն մէջ։ Այս նախ տեղւոյն հոգեւորական կառավարութեանը մէջ եղած գործերը ստարտեց՝ համաձայն կանոնաց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ և կայսերադէր օրինաց։ Երկրորդ, թէ՛ մի առ մի և թէ՛ իմիասին կանչեց քանի մը անգամ քահանաներն ու դպիրները, և հարկաւոր ծանցեալ աղապարութիւններն ըրաւ անոնց իրենց եկեղեցական սուրբ աստիճանին պահանջած պարտքերը աւելի ճշգրտութեամբ և հաստատութեամբ կատարելու։ Երրորդ, Նախիջևանի մէջ տարւոյս ըսկողնէն բացուած եկեղեցական փոքր դպրոցին այցելութիւն ըրաւ, և անոր ներքին և արտաքին պիտոյքը հոգալու համար պէտք եղածը կարգադրեց։ Չորրորդ, քաղաքին և գեղերուն եկեղեցւոցը նորոգութեան կարօտ տեղերը անձամբ տեսնելով ու ստուգելով՝ հրամայեց թէ Կոստանդնուպօլիսի 17ին անձամբ դնայ Ս. Խաչ վանքը, որ քաղաքէն 7 վերսթ (երկու մղոնի չափ) հեռու է, և հետոյ գտնուած իշխանաւորները յորդոցն որ վանքի եկեղեցւոյն հիմնական նորոգութեանը համար հարկաւոր եղած տուրքէն չքաշուին. նորա ալ իսկոյն ստորագրութիւն մը բացին, և զարմանալի եռանդով գրուեցան. ու մանր 50, ումանր 100, ումանր 200, և ումանր մինչև 1000 ու 1200 լուպի արծաթ, որով այն օրուան գումարն եղաւ 6000 լուպի, և հոգաբարձուներ որոշուեցան եկեղեցւոյն նորոգելու, այս ամսու նկատելով պատրաստութիւն և առաջիկայ դարնան շէնքին ձեռք զարնելով։

Նախիջևանի ժողովրդեան դուրին փափաքներէն մէկն ալ այս էր. երկու երեք տարուանէն ի վեր՝ որ մեծ դպրոց մը տննանք բաւական բարձր և հարկաւոր ուսմանց. այն դպրոցին կարգադրութիւնն ու դիմաւոր կառավարութիւնը Առաջնորդին ձեռքը լինի, և Նախիջևանի եկեղեցւոց գումարներէն մէկ մաս մըն ալ դործածուի այն դպրոցին մէջ աղբաւ աշակերտներ դաստիարակելու։ Առաջնորդը արդէն պատրաստած էր այնպիսի դպրոցի մը հիմնարկութեան և կարգադրութեան նախադիւր, որոյ մէջ 400 աշակերտք պիտի կարողանան սովորիլ չորս հինգ տարի այն ամենայն ուսմանքն որ հարկաւոր են աւելի վաճառականութեան հետ եղող ծովորդոց, 500ը չափաւոր տուրք մը վճարելով՝ իրենց կարողութեանը համեմատ, և 100ը եկեղեցական փողերով։ Խօսեցաւ Նախիջևանի մեծարոյ քաղաքապետին և գլխաւոր իշխանաւորացի հետ, հասկըցոյց նոյա իւր դիտաւորութիւնը։ Եւ յետոյ 200ին աւելի ժողովրդականաց առջեր պարզեց իւր առաջարկութիւնը. և թէ՛ պէտ ամենքն ալ յոժարապէս սիրով ընդունեցան Առաջնորդին առաջարկութիւնը, բայց վախ մը ցուցնելով որ սի գուցէ դպրոցին ծախքը հանելու չափ փող չկանոնայ հաւաքելով թոշակաւոր տղայոց վճարելու գումարներովը, ժամանակ խնդրեցին իրենց մէջ խորհելու և խօսելու այս հարկաւոր նկատելու վրայ։ Առաջնորդը երկարօրէն բացատրեց և հասկըցոյց ժողովակաւ, նոյն օր եթէ միաբան և միախրտ լինին իրենց մէջ, ամենին տարաբոյս չկայ այն դպրոցին ամենայն յաջողութեամբ սկսելուն և առաջ կըթողուն, և թէ ինքը յանձն առած է յաղթել Աստուծով այն ամենայն զրկութեանց որ այսպիսի ձեռնարկութեան դժուրեանն են։ Բայց թէ միաբանութեան հողին տիրէ՝ և հաստատուի իրենց մէջ։ Ժողովուրդն ալ յուսաւոր որ քիչ ժամանակին կատարուի թէ իրենց և թէ Առաջնորդին փափաքը, արձկուեցան։

Յունիսի 18ին դնայ Առաջնորդը Նախիջևանի հինգ գեղերը քայեց, որոց երեքին մէջ նոր եկեղեցւոյն մէջ հաւաքուած ժողովրդեան համառօտ քարոզ մը տալէն ետև,

